

(א) פסחים לא... (ב) טו קמח
ק. ב"ב קכ"ה. (ג) ב"ק ח'
ט"ז

מוסף רש"י

ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות. שמה יעלנה בעל חוב דראובן משמעון שביל חוב ששעבדה לו ראובן, שישלם לו ראובן זה מעותיו לשמעון, ולא היו לו נכסים עוד על דבר אחריות זה (פסחים לא...), ודוקן עליו במלוה. שלא היו מעות לשמעון שפקק על שדה זו וכמה לראובן שטר עליהן ושעבד נכסיו לו עליון (טו), ומת דראובן. המוכר, וזה בעל חוב וטרפה משמעון ועדיין לא נתן שמעון המעות לראובן ולא ליתומיו, ופיסקיה שמעון לבעל חוב דראובן בחלות המעות (טו), דינא הוא דאמרי ליה בני ראובן. אפי"ג דלכאורה קביל עליה אחריות מלכה וזו אפילו בעל חוב דינא לראובן, וזה בעל חוב ולומר אגן מטלטלי לראובן לנח על שמעון ולומר אגן מטלטלי שבק אבון גבך. לא היה חייב עליו אלא מעות ולא היה קן ליתן לבעל חוב ולא לעבדן שביל אחריות לראובן דמטלטלי דיתמי לא נח שעבדום לבעל חוב, דקרקע של יתומים הוא דחייבין בעל חוב גובה אותה בחובת אביהן, משום דמיתם חל שעבדא עליהן, אבל על מעות שלא היה צריך להיחל שיעבדו מתיח עליהן וכשקן בעין און כחן ליה, וזבנלי השעות הדימי יתומים לא הלוה זה כלום (טו), אמר רבא אי פיקח אידיך. זה שמעון, יעשו ויחמר להם און לי מעות לפרוע להם אלא קרקע יו לו ומתה להם כחובותם וחזר וגובה מעות מהם שביל אחריות ומכרה שקבל אביהן עליו, דהשתא כי אבני ליה הא ארעא איגנא מילתא נלאו מעטלני הוא דשקין גביה אלא קרקע (טו), יתומים. בני מלוה, בעל חוב, של אבין שמתיהו לו אבין מעות, חזר וגובה אותה רבא (רשב"ס ב"ב קכ"ה), וזה מזה גובה רצה מזה גובה. רצה מזה גובה. רצה מלוי גובה אותה שדה, דלמר ליה שיעבדו שקלן, רצה משמעון גובה מוצרות דדי אלא חל בעל דברים דדי את דשקלת סוליה נכסי דראובן (ב"ק ח'), ולא אמרן. דגובה מלוי, אלא דזון לוי צינות (טו).

תוספות ר"ד

אמר רמב"ח ראובן שמכר שדה לשמעון ולא באחריות וחזר משמעון ומכרה לראובן באחריות ואתא ב"ח דראובן וקטרי לוי מניה דינא הוא דאביל שמעון ומפצי לראובן פי' אתא ב"ח דראובן שהיה שטר קודם למכירה ראשונה ושכר ראובן לשמעון ואילו בא ומצא ביד שמעון ח"י דהיה טריף ליה אמר רמב"ח דינא דאביל שמעון ומפצי לוי שאלו מכרה שמעון

מי שהיה נשוי פרק עשירי כתובות

ואתא בעל חוב דראובן. שהיה שטר קודם למכירה ראשונה שמכרה לראובן לשמעון ואילו זה ומלכה ציד שמעון הכי נמי הוה טריף לה: דינא הוא דאביל שמעון ומפצי ליה. כשם שאליו מכרה שמעון זה לאיש אחר באחריות וזה בעל חוב דראובן וטרפה היה שמעון מפלגה ועל ראובן לא יוכל לחזור שהרי שלא באחריות לקחה הימנו כך כשמכרה לראובן עצמו יפלה לו: נהי דאחריות דעלמא. כל העוררים עליה שלא מחמת ראובן קיבל עליה שמעון: אחריות דנפשיה. ערעור הבא לו מחמת עצמו: כפעל חוב דעלמא דמי. המעורר עליה שלא מחמת ראובן אלא מחמת מי שמכר לו לראובן תחלה וכשם שאם לקחה ראובן מלוי ומכרה לשמעון שאינו אחיו שלא באחריות וזו בעל חוב דלוי הקודם לטור מוכרה ראשונה וטרפה מראובן לרין שמעון לפזתו שהרי באחריות מכרה והוא לקחה שלא באחריות אף כשירשה לראובן מיעקב ומכרה וזה בעל חוב דיעקב יפלו שמעון ולא אמרי דראובן כרעהי דלכזה הוא ואחריות דראובן לא קיבל עליה שמעון: וקפן עליו במלוה. שלא נתן לו שמעון דמי השדה אלא כחז לו שטר חוב עליהם: ופיסקיה צווי. במעות דמי השדה שהיה חייב ליתמי פייס את הנושה בצביל ראובן שבאחריות מכרה לו: מטלטלי שביק אבון גבך. והיה בעל חוב של אביו מסולק ממנו שאין לנו דקרקע והמעות לא היה לך ליתן למטלטלי דיתמי לא משמעון לבעל חוב ונתנה גם אלה און לך לחזור עליו על האחריות לפי שאין לנו קרקע מאביו: מגזי להו ארעא. כשמצוהו היתומים יפרע להן קרקע

בדמי המעות והדר גבי מנייהו אלא לצביל אחריות אביהם ולא מלו למימר לא ירשנו קרקע זה מאביו אלא לקחנהו במעות דאמר להו ע"י שעבד חוב אביכם בזה לכס והרי הוא לכס כירושת קרקע שלקח אביכם בחייו: צ"ח. של אביהם: חזר וגובה אותה מהם. כאלו נפלה להם ממש כירושת: כל שדוסי. בשטר אחד. דשני שטרות און גבין מלוי אלא א"כ לקח משמעון אותה שלקח מראובן באחריות דמני א"ל הניח לך שמעון מקום לגבות הימנו כשלקח את זו ואין זו בשעבודך דאין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין: רצה מזה גובה רצה מזה גובה. וכדמסיים ואילו דזון לוי משמעון צינות ששעבד בעל חוב עליה ולא שצק צינות משל ראובן אלא שמעון הלך רצה לגבות משמעון עידית גובה דלמר ליה אתה לקחת את השדות ונכסת מחת ראובן להשתעבד לחזי וכל זמן שאננא משל ראובן אכך כלום לא אטרית את לוי שהניח לי מקום לגבות רצה מלוי גובה חס לא ימנא אלא שמעון משל ראובן אלא ויצורית גובה צינות מלוי דא"ל לקחת את שעבדי צינות שדיני מוטל עליה. ואפי"ג דאילו לקחה לוי לצינותיו זו מראובן והניח אלא ויצורית לא היה יכול בעל חוב דראובן לחזור על לוי כדמתן [וגישן מח:] אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין ואפי"ג הן ויצורית התם הוא דראובן בעל חובו הוא ואמור רבנן מפני תקון העולם כל זמן שיש אלא בעל חובו כדי חובו לא יערוף לקוחות אבל כחן שמעון לאו בעל חובו הוא ואף בעל חובו מכת טירפא הוא זה:

דינא ולא נהירא לרבי דמני שמעון למימר ליה מ"ט אמור רבנן אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין ואפי"ג הן ויצורית משום תקנה דלוקח ראשון אלא בהך תקנתא לא ניחא לי כדבבא צ"ק ד"ק (דף פ' הלכך מני לפרש שני שטרות וציומר. מ"ר. ולי נראה כפירוש הקונטרס דדוקא בשטר א' אבל שני שטרות ולקח שמעון ויצורית באחרונה ולוי לקח משמעון אותה שלפני אחרונה אינו יכול לגבות מלוי דא"ל להכי טרחי וצני ארעא דלא חזיא למיקם קמך דודאי חס היו כולם ציד שמעון האחרונה שהיא ויצורית היה מגבה לו וכן חס לקח שמעון עידית באחרונה ולקח לוי אותה עידית אינו יכול לגבות מלוי אותה עידית מהאי טעמא דלהכי טרחי וצני ארעא דלא חזיא לך דודאי חס היו כולם ציד שמעון הצינות והיצורית שלקח לפני האחרונה שהיא עידית היה מגבה לו והיה הרשות צידו כדמפרש טעמא צ"ק (דף פ') חס זון לוי צינות ושצק צינות יוכל לומר הנחתי לך מקום לגבות ממנו אפי"ג שלקח שמעון שני שטרות ומיהו יתכן להיות רצה מזה גובה רצה מזה גובה אפי"ג שני שטרות ואפי"ג שלקח לוי משמעון אותה שלפני האחרונה צנין שהאחרונה עידית והראשונה שלקח לוי צינות ולא שצק צינות דכוחה ולא מני למימר השתא טרחי וצני ארעא דלא חזיא לך: רצצה מזה גובה רצה מזה גובה. ואפי"ג דלמרין אין נפרעים מנכסים משועבדים במקום שיש נכסים בני חורין ואפי"ג הן ויצורית הכא שאני דליכא בני חורין כלל וכוליהו משועבדים וניהו שהרי זה הצ"ח בא מכת ראובן:

צב.

וקפו במלוה לא מני אמרי צני ראובן לשמעון מידי דחשבינן הך מעות כאלו הן מונחין צידו במשכון תחת השדה אם יטרפוה ממנו וא"כ אתי שפיר דנקט באחריות דשלא באחריות אין חילוק בין זקפו ללא זקפו ואפי"ג חס ת"ל דזקפו לאו דזוקא ולא נקט זקפו אלא משום לומר שנתקיים המכר דכל זמן דעייל ונפיק אזוי אין המכר קיים וכשזקפו עליו במלוה תו לא עייל ונפיק אזוי ולא הוה לרין למימר אלא ונתקיים המכר ותו לא אפי"ג אומר רבי דלילטרין למינקט באחריות דאי שלא באחריות לא הוה שמעינן מינה אלא מאי דשמעינן ממתני' דמה שאין הלוקח רשאי לתת המעות לצ"ח מתני' היא צפ' הכותב (לעיל פד). ר"ע אומר אין מרחמינן דין אלא יתנו ליורשים שכולן צריכין שצוה ואין היורשים צריכין שצוה אלא השתא קמ"ל אפי"ג שהוא מנוחז בהן וס"ד יעכס לעצמו תחת אחריות שאציהן חייב אפי"ג הכי לא יעכס דמטלטלי דיתמי וניהו ועוד נראה לרבי דוקפן במלוה דזוקא דאי לאו הכי מאי קאמר דינא הוא דלמרי ליה צני ראובן לשמעון מטלטלי שצק אביו גבך עד כאן לא קאמר ר"ע יתנו ליורשים אלא משום דכולן צריכין שצוה ואין היורשים צריכין שצוה הא אי אחרים נמי לא הוו צריכין שצוה משמע דמדה שיתנו לאחרים והכא האי לוקח מאי שצוה לרין הא ליכא למימר הכא שמא התפיסו צריי דכל זמן שמעות המקח צידו עדיין למה יתפיסו אחרים תחתיהם הלך נקט זקפו במלוה דהואיל וזקפו במלוה איכא למיחש טפי שמא התפיסו צריי שיעכב חס יטרפוה ממנו דהך מלוה ישאל ממנו כל שעה שירצה שיחזוב עליו שטר

מלוה אבל לא זקפו ליכא למיחש לשמא התפיסו צריי וליכא שצוה והואיל וכן לא מני יתמי למימר ליה ולא מידי. מ"ר. ותימה הואיל ולא זקפו ליכא למיחש לצריי א"כ למאן דמפרש טעמא בערכין פרק שום היתומים (דף פ' טו). דאין נוקקין לנכסי יתומים קטנים אלא"כ רבית אוכלת בהן משום צריי משכמת לה דזוקקין כמו ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות ולא זקפו עליו במלוה ומת ושלם שמעון המעות ליתומים ואפי"ג נמלאת שאינה שלו הרי עכשיו חזר על היתומים ונוקקין הואיל ולא חיישינן לצריי ואמר לי רבי נהי דבייתומים גדולים לא הוה חיישינן לצריי כה"ג ציתומים קטנים חיישינן טפי: ופיסקיה צווי. אומר רבי דרבותא הוא לא מציעא היכא דלא פייסיה דלוינו יכול לבעב המעות אלא אפי"ג פייסיה דסד"א הרי שרע חוב שזהו וסילק בעל חוב זה מעליהן קא משמע לן דאפי"ג אמרי ליה חן מטלטלין כו': אי פיקח אידיך מגבי רחן ניהל"יהו וכו'. מכאן יש להוכיח דאפי"ג דלמר' לעיל בפרק הכותב (דף פ' טו). דלינו דבעל חוב צווי היכא דלית ליה זוי מ"מ חס הפסיד הלוה צדך לא יתן לו זוי כגון הכא דמני מגזי להו קרקע ואינו עושה שלא כדין: ראובן שמכר ב"ה שדותיו לשמעון. פי' בקונטרס בשטר אחד דשני שטרות לא אמרי' רצה מזה גובה רצה מזה גובה משום דאינו יכול לגבות מלוי אלא"כ לקח משמעון אותה שקנה באחרונה מראובן דאי לקח אחת ממותן שלפני האחרונה לא גבי בעל חוב מלוי דא"ל הניח לך שמעון מקום לגבות אחרונה את שלי מראובן ומשעה שקנאה שמעון נסתלק שיעבודך ונשאר שיעבודך על הנותרות

ולא נהירא לרבי דמני שמעון למימר ליה מ"ט אמור רבנן אין נפרעין מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין ואפי"ג הן ויצורית משום תקנה דלוקח ראשון אלא בהך תקנתא לא ניחא לי כדבבא צ"ק ד"ק (דף פ' הלכך מני לפרש שני שטרות וציומר. מ"ר. ולי נראה כפירוש הקונטרס דדוקא בשטר א' אבל שני שטרות ולקח שמעון ויצורית באחרונה ולוי לקח משמעון אותה שלפני אחרונה אינו יכול לגבות מלוי דא"ל להכי טרחי וצני ארעא דלא חזיא למיקם קמך דודאי חס היו כולם ציד שמעון האחרונה שהיא ויצורית היה מגבה לו וכן חס לקח שמעון עידית באחרונה ולקח לוי אותה עידית אינו יכול לגבות מלוי אותה עידית מהאי טעמא דלהכי טרחי וצני ארעא דלא חזיא לך דודאי חס היו כולם ציד שמעון הצינות והיצורית שלקח לפני האחרונה שהיא עידית היה מגבה לו והיה הרשות צידו כדמפרש טעמא צ"ק (דף פ') חס זון לוי צינות ושצק צינות יוכל לומר הנחתי לך מקום לגבות ממנו אפי"ג שלקח שמעון שני שטרות ומיהו יתכן להיות רצה מזה גובה רצה מזה גובה אפי"ג שני שטרות ואפי"ג שלקח לוי משמעון אותה שלפני האחרונה צנין שהאחרונה עידית והראשונה שלקח לוי צינות ולא שצק צינות דכוחה ולא מני למימר השתא טרחי וצני ארעא דלא חזיא לך: רצצה מזה גובה רצה מזה גובה. ואפי"ג דלמרין אין נפרעים מנכסים משועבדים במקום שיש נכסים בני חורין ואפי"ג הן ויצורית הכא שאני דליכא בני חורין כלל וכוליהו משועבדים וניהו שהרי זה הצ"ח בא מכת ראובן:

עין משפט
נר מצוה

ד א ב מיי פ"ט מהל' מכרה ה' י סגן לאון קפ טו"ש"ע ח"מ ס' רכו סעף ב: מו ג ד מיי פ"ח מהל' מלוה ולוה ה' י סגן עשין ד' טור ח"מ סימן קא: מו ה מיי ש"ס ה' ט סגן ש"ס טו"ש"ע ח"מ ס' קו סעף א: ז ו מיי פ"ט מהל' מלוה ולוה ה' ג סגן עשין ד' טו"ש"ע ש"ס ס' קט סעף א:

תוספות ר"ד

זה לאחר באחריות ובא ב"ח דראובן וטרפה ממנו היה שמעון מפצתו ועל ראובן לא יוכל לחזור לקחה ממנו כך כשמכרה לראובן עצמו יפצה לו: א"ל רבא נהי דאחריות דעלמא קבלי' עליה אחריות דנפשיה מי קביל עלייהו פי' כל העוררים עליו שלא מחמתו קבל עליו אבל ערעור הבא לו מחמתו לא קבל עליו ומדה רבא בראובן שירש שדה מיעקב ומכרה לשמעון שלא באחריות וחזר ומכרה לראובן באחריות ואתא ב"ח דיעקב וקטריף לה מניה דינא הוא דאביל שמעון ומפצי ליה מ"ט ב"ח דיעקב כב"ח דעלמא דמי: אמר רמב"ח ראובן שמכר שדה לשמעון באחריות וקפן עליו במלוה פי' שיהיה נתן לו שמעון דמי השדה אלא כתב לו ש"ח עליון ומת ראובן ואתא ב"ח דראובן וקטריף לה משמעון ופיסייה בווי דינא הוא דאמרי בני ראובן לשמעון אגן מטלטלי שביק אבון גבך ומטלטלי דיתמי לבי"ח לא משתעבדי אמר רבא ואי פיקח הוא שמעון מגבי לוי ניהלי' והדר גבי אב"א יתומים שגבו קרקע בחוב אביהם ב"ח גובה אותה מהן פי' כיון דהוה משעבדא לאבוהון כאילו ובגו ממרא אבל השתא תיקן דמטלטלי דיחמי משתעבדי לבי"ח ואפי"ג דקי"ל דהיבא דאית לוי זוי ללוה לא מצי לסלוקי לבי"ח בקרקע הכא שאני משום דא"ל אמאי פטריתו נפשייכו מלשלומי משום דלית לכו קרקע אגן עבדינא מילתא דתהני לכו ותו דאמרי' להו האי ארעא משעבדא לדידכו ומשעבדא נמי לדידי מ"ר: אמר רבא ראובן שמכר כל שדותיו לשמעון וחזר שמעון ומכר שדה אחת ללוי ובא ב"ח דראובן רצה מזה גובה רצה מזה גובה ולי"א אלא דובן צינות אבל ובין ויצורית ועידית לא